

**Інтерв'ю професора Валерія Гейця Італійському інформаційному агентству  
«AGENDA DOMANI»  
(директор – Джузеппе ДАВІЧІНО (Giuseppe DAVICINO))**

*«Насамперед хотів би висловити свою вдячність за ваш інтерес до діяльності нашого Інституту», – сказав Валерій Гейць, директор Інституту економіки та прогнозування Національної академії наук (НАН) України, який 1 липня виступив через відеозв'язок на організованій CNR-DSU та Eurispes міжнародній конференції, присвяченій внеску Італії у Всесвітній соціальний саміт ООН у листопаді. Але перш за все щиро подякувати йому повинні ми – за те, що він, незважаючи на надзвичайну ситуацію, яку переживає його змучена країна, відгукнувся на пропозицію Agenda Domani і надав глибокий аналіз питань з нагоди Конференції з відновлення України 2025, яку Італія прийматиме в Римі 10 та 11 липня, скориставшись нагодою поділитися, за його словами, «нашим науковим поглядом на події в Україні та Європі в контексті нинішнього воєнного конфлікту». Далі Валерій Гейць сказав: “Ми також хотіли б висловити щиро подяку всім італійцям, які надають Україні широку підтримку в цей складний період війни, та вдячність італійцям за допомогу українським біженцям в Італії. Це має величезну цінність для нас і для України!”*

**Вплив війни на економічні дослідження**

***Шановний директоре Гейць, як війна вплинула на дослідницьку діяльність Інституту економіки та прогнозування?***

Тяжкі воєнні реалії, що настали з початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року, стали випробуванням для всього українського суспільства, включаючи сферу науки. Вони охопили і наш Інститут економіки та прогнозування, що вже понад чверть століття – з 1997 року – функціонує у системі Національної академії наук України.

Незважаючи на воєнне лихоліття, нам вдалося зберегти головну цінність – наш науковий колектив, і сьогодні Інститут продовжує свою роботу, продовжує нести свою місію, що полягає у забезпеченні Уряду України науково-прикладними розробками у сфері соціо-економічного розвитку країни, зокрема, стратегічних прогнозів і програм. Зокрема, на постійній основі наш Інститут надає аналітичні дані та макроекономічні прогнози розрахунки для періодичного Консенсус-прогнозу Міністерства економіки України.

Окрім цього, ще довоєнного часу, у межах реформи децентралізації, ми розпочали і сьогодні вже тісно співпрацюємо з місцевими громадами і вітчизняними бізнес-структурами, що зацікавлені у науковому супроводі інфраструктурних та інших проектів, або ж отриманні секторальних чи макрокон'юнктурних прогнозів.

Наприклад, нашими фахівцями проведено ґрунтовні дослідження щодо розвитку титанової та алюмінієвої промисловості України на інноваційній основі. Іншим прикладом є активна участь науковців Інституту у реалізації проекту «Сприяння підвищенню спроможності регіональних органів влади у формуванні стратегії повоєнного відновлення та розвитку промисловості (кейс Київської області)».

Зрозуміло, що війна відповідним чином вплинула на тематику наших досліджень. І вже четвертий рік наш Інститут співпрацює з різними владними структурами України, надаючи наукову аналітику, прогнози, оцінки, що стосуються економічної та соціальної резильєнтності нашої держави, а це, зрештою, є нашим інституційним внеском у посилення її економічної, енергетичної, продовольчої, соціальної безпеки та обороноздатності. Так, на основі макроекономічного моделювання проведено розрахунки та розроблено рекомендації для Урядових інституцій щодо макроекономічної, промислової, інвестиційної, монетарної та фінансової політики, а також політики зайнятості в умовах воєнного стану.

Іншим важливим вектором нинішньої діяльності нашого Інституту є науково-прикладні дослідження щодо повоєнного реконструктивного відновлення України, яке отоплюватиме її економіку і суспільство в цілому. На сьогодні є чітке розуміння, що після війни ми маємо не просто відновлювати економіку, а трансформувати її в стресо-стійку (резильєнтну),

інноваційну та проєвропейські інтегровану систему, яка буде здатна протистояти сучасним гібридним загрозам, у т.ч. воєнним.

Власне, наукове обґрунтування такої повоєнної трансформації надається у виданих Інститутом монографіях (українською мовою): «Відновлення та реконструкція повоєнної економіки України» (2022 р.); «Траскторії розвитку повоєнної економіки України в системі координат постпандемічного світу» (2023 р.); «Стратегічне планування повоєнного промислового розвитку: нові детермінанти та імперативи» (2024 р.).

Воєнні умови не лише радикально змінили соціоекономічне середовище України, але й ініціювали глибоку трансформацію науково-дослідного дискурсу, спрямованого на пошук стратегічних рішень у відповідь на гібридні виклики сучасності. Інституції академічної науки, зокрема Інститут економіки та прогнозування НАН України, стали не лише свідками, а й активними учасниками формування нової парадигми економічної стійкості та адаптивного управління.

Виклики воєнного часу актуалізували потребу у швидкому переосмисленні функцій наукової аналітики — від ретроспективної до проактивної, від експертного супроводу до інтелектуального лідерства в процесі відбудови. Йдеться про становлення науки як системоутворюючого ресурсу, що здатен не лише описувати реальність, а й формувати візію майбутнього.

Отже, в умовах глибоких криз наука виявляється не маргінальним, а стратегічним актором, чия здатність до мобільної адаптації, міждисциплінарної інтеграції та конструктивного партнерства забезпечує основу для вибудови економіки, орієнтованої на інновації, стійкість і людський розвиток.

Інституціоналізація науки як драйвера відновлення потребує цілеспрямованої державної політики, орієнтованої на підтримку досліджень, збереження наукових шкіл та інтеграцію в європейський дослідницький простір. Лише за таких умов наука зможе повною мірою реалізувати свій трансформаційний потенціал у повоєнній відбудові України.

### ***Яким чином Ваша установа адаптувала свою спрямованість для вирішення нагальних викликів, спричинених воєнним конфліктом?***

Як я вже зазначив, ще з перших місяців російського вторгнення наш науковий колектив спрямовує свої зусилля на дослідження найактуальніших проблем впливу повномасштабної війни на національну економіку та український соціум. Наведу Вам два відповідні приклади.

Перший: однією з надзвичайно складних і актуальних проблем в умовах воєнного стану є проблема ринків товарів і послуг України. З одного боку, серйозні проблеми, пов'язані з кліматом, біорізноманіттям, нерівністю, невизначеністю, визнаються на глобальному рівні. З іншого – глобальний світ завдяки ідеологемам ліберальної торгової політики довів, що ринок за багатьма своїми складниками не завжди виступає ефективним інструментом. Це призводить до серйозних суперечностей, які викликають торговельні війни. Інститут економіки та прогнозування НАН України здійснює моніторинг цих процесів, фахівці установи регулярно публікують матеріали про результати таких спостережень, і цю ініціативу неодмінно варто продовжувати.

В умовах невизначеності, посилені повномасштабним російським вторгненням і трансформаціями торговельної політики США, здійснюваний Інститутом науковий аналіз і прогноз функціонування ринків товарів і послуг України – і в умовах війни, і в період повоєнної відбудови, – сприятиме ухваленню обґрунтованих і виважених політико-економічних рішень на рівні керівництва держави.

Другий приклад – це участь нашого Інституту у виконанні, разом з двома іншими науковими установами НАНУ, цільового міждисциплінарного проекту «Солідаризація українського суспільства в умовах війни та перспективи збереження і відтворення солідарного соціального потенціалу у повоєнному розвитку країни». Цей проєкт спрямований на дослідження феномену солідаризації українців в один із найкритичніших моментів нашої історії – період російсько-української війни, а також виявлення потенційних ліній розмежування, здатних до розриву суспільної єдності та запуску процесів соціальної ентропії в країні.

Якщо у 2022–2023 роках солідарність була джерелом соціальної енергії в Україні, то згодом її місце частково зайняли фрустрація, недовіра та закритість. У 2024–2025 роках соціологічні дослідження зафіксували посилення симптомів соціальної ерозії: регіональної поляризації, втоми, відчуття несправедливості в розподілі ресурсів. І тому сьогодні науковці мають

напрацювати шляхи, механізми, необхідний внесок усіх сторін національного соціального діалогу, а також громадянського суспільства, що необхідні для підтримання солідаризації українців і спрямування її ресурсного потенціалу на повоєнну відбудову країни. І сьогодні такі напрацювання також є в науковому багажі нашого Інституту.

Паралельно з означеними напрямками, Інститут активізував наукові пошуки у сфері аналізу трансформації інституційного середовища та функціонування державного управління в умовах війни. Зміни в структурі управління, нові виклики у сфері публічних фінансів, необхідність оперативного реагування на гуманітарні та інфраструктурні кризи — все це стало об'єктами системного аналізу. Окрему увагу приділено дослідженню дієвості антикризових механізмів та процедур ухвалення рішень у ситуаціях високої невизначеності.

Іншим важливим напрямом стало вивчення процесів просторового розвитку та демографічних зрушень, спричинених масовою міграцією населення, переміщенням трудових ресурсів і змінами у регіональній структурі економіки. Враховуючи масштабність внутрішнього переміщення та зовнішньої міграції, Інститут розробляє пропозиції щодо інтеграційної політики, спрямованої на відновлення регіональних потенціалів, з урахуванням принципів рівності доступу до ресурсів, соціальної згуртованості та економічної ефективності.

Таким чином, *наукова діяльність Інституту в умовах війни* не лише адаптувалася до нагальних запитів часу, а й *продовжує формувати багатовимірну картину глибоких соціально-економічних трансформацій, що відбуваються в країні*. Завдяки мультидисциплінарному підходу та інтеграції знань з різних галузей, науковці пропонують комплексні рішення, спрямовані на посилення стійкості держави та відновлення суспільного капіталу.

#### Економічний ландшафт та пріоритети України

##### *Як Ви оцінюєте поточну економічну ситуацію в Україні?*

Безумовно, вона дуже складна, адже повномасштабна жорстока війна щодень забирає людські життя, у тому числі мирних українських громадян; бізнес, енергетична й транспортна інфраструктура, житловий фонд, соціальна сфера України за 3,5 воєнних роки зазнали суттєвих руйнувань та пошкоджень, матеріальних збитків і фінансових втрат; національний ринок праці і трудовий потенціал країни зазнали шоківих впливів через те, що мільйони українців стали шукачами притулку за кордоном (загалом у світі таких на сьогодні 5,6 млн, за даними УВКБ ООН) або ж внутрішньо переміщеними особами (такий офіційний статус Мінсоцполітики надало 4,5 млн наших громадян).

За офіційними даними, приблизно 20% суверенних українських територій на сьогодні окуповані, на лінії зіткнення йдуть активні бойові дії, а це все вилучає значну частину економічного потенціалу, руйнує регіональні економічні зв'язки або ж унеможливорює бізнес-діяльність як таку. Попри це, українська економіка, за безпрецедентної підтримки міжнародних донорів, інвесторів і кредиторів зберігає стійкість в умовах воєнного стану і з позаминулого року демонструє щорічний відновлювальний приріст після «обвалу» майже на третину у перший рік війни. За офіційними даними, реальний приріст ВВП України склав 5,5% у 2023 році та 2,9% у 2024 році. У першому кварталі 2025 року зростання української економіки становило лише 0,5% порівняно з відповідним періодом попереднього року, коли приріст становив 6,8%. Очевидною є тенденція уповільнення економічного зростання, головною причиною чому — триваюча повномасштабна війна, у ході якої агресор нищить енергетичну та транспортну інфраструктуру, виробничі потужності, а також людський капітал, включаючи трудові ресурси, нашої країни.

У цьому контексті особливої ваги набуває питання *довгострокової економічної витривалості* в умовах затяжної війни та обмежених ресурсів. Поточна ситуація демонструє, що навіть за умов зовнішньої підтримки та внутрішньої мобілізації, економіка України стикається з ефектом «втоми адаптації» — коли наявні інструменти стабілізації втрачають ефективність через структурні обмеження, зокрема в енергетиці, логістиці та ринку праці. Це вимагає переосмислення підходів до економічного планування, зокрема через впровадження сценарного моделювання, що враховує як воєнні ризики, так і потенціал регіонального відновлення.

Крім того, *зростає потреба в інституалізації механізмів соціальної згуртованості*, які виходять за межі традиційної соціальної політики. Йдеться про формування нових форматів взаємодії між державою, громадянським суспільством і бізнесом, зокрема через розвиток локальних економік, підтримку кооперативних моделей та інклюзивних інфраструктурних

проектів. У цьому аспекті важливою є роль громад як суб'єктів відновлення, здатних не лише реалізовувати проекти, а й формувати нову якість публічного управління на місцевому рівні. Нарешті, **поточна економічна ситуація вимагає переосмислення моделі взаємодії з міжнародними партнерами**. Залежність від зовнішнього фінансування має бути трансформована у партнерство, засноване на спільному баченні відновлення, прозорості використання ресурсів та інституційній відповідальності. Це передбачає не лише ефективне використання наданих коштів, а й формування внутрішніх механізмів моніторингу, оцінки впливу та стратегічного планування, що дозволить Україні перейти від режиму виживання до режиму розвитку.

**Які ключові пріоритети України у воєнний час, і які заходи має вжити її уряд для стабілізації економіки, одночасно закладаючи основу для післявоєнної відбудови та розвитку?**

Не помилюся, якщо окрім **відсічі агресору та відстоювання державного суверенітету України**, назву головними пріоритетами у воєнний час **забезпечення економічної стійкості**, а також **недопущення соціальної дестабілізації в суспільстві**. Говорячи про стратегічні заходи українського Уряду, – а саме вони закладають основу для післявоєнної відбудови та розвитку, – хочу звернути увагу на кілька системних питань.

По-перше, одна з основоположних речей для розвитку постконфліктної України – це її **повоєнна економічна модель**. Зауважу, що сучасні процеси цифровізації та впровадження новітніх технологій відбувається настільки швидкими темпами, що просто відновлювати те, що було до війни, часто не матиме сенсу, тому насправді повоєнний процес у економіці України правильніше було б називати не відновленням, а створенням нової моделі економіки й розвитку виробництва, яка відповідатиме стратегічним цілям майбутнього країни. У тому числі щодо вступу до Європейського Союзу, що вимагатиме змін у структурі українського виробництва, а також дотримання певних стандартів і критеріїв, що буде досить складно реалізувати в умовах зруйнованої економіки. Додаткові вимоги накладатиме і Зелений курс, який заявлений Україною ще у довоєнний час.

По-друге, проблемою є **надвисока імпортозалежність і руйнування унаслідок війни експортного потенціалу нашої держави**. Усі роки українська економіка завжди була надзвичайно відкритою, і в результаті ми дуже залежимо від зовнішньо-торгівельного обороту (і таких країн у Європі чимало). Вочевидь, цієї проблеми не розв'яже і потенційний вступ України до ЄС, а в деяких питаннях навіть її загострить. Як подолати таку залежність, як здійснювати реконструктивну відбудову з пріоритетом розширення національного споживчого ринку, при цьому відповідаючи вимогам інтеграції до спільного економічного простору Європи — це надзвичайно складне завдання, з яким стикнеться Уряд.

По-третє, питання **забезпечення макрофінансової стійкості країни**. Цілком очевидно, що безпрецедентна підтримка, надавана Україні з самого початку війни міжнародними партнерами, не може бути нескінченною. А тому з часом постануть серйозні фіскальні та бюджетні ризики. Наприклад, передбачені на 2025 рік видатки загального фонду державного бюджету України лише на 57% забезпечуються власними доходами. І хоча зрозуміло, що це бюджет воєнного часу, зі значними видатками на оборонно-безпекові цілі, у повоєнний період проблеми наповнення бюджету та боргових виплат будуть дуже складними.

По-четверте, пріоритетного вирішення потребуватиме проблема **подолання дефіциту людського капіталу та робочої сили України**, яка вже сьогодні гостро стоїть перед українським бізнесом. Вирішенню цієї проблеми буде сприяти довгострокова національна Стратегія зайнятості, проект якої розробляється зараз за участі науковців нашого Інституту.

У сучасних умовах затяжної повномасштабної війни одним із ключових завдань української держави є формування такої моделі економічної політики, яка одночасно забезпечить короткострокову стабілізацію та створить передумови для глибокої соціально-економічної трансформації. Це вимагає якісного переосмислення ролі держави як стратегічного координатора відновлення, модернізації та формування нової суспільної архітектури.

Одним із пріоритетів такого підходу має стати **інституційне узгодження секторальних політик, бюджетного планування та програм міжнародної технічної допомоги**, які реалізуються у рамках механізмів Ukraine Facility, Програми МВФ та інших міжурядових угод. Комплексна інтеграція цих інструментів сприятиме концентрації ресурсів на стратегічних

напрямах: розвиток критичної інфраструктури, цифровізація управління, зміцнення оборонно-промислового потенціалу та підтримка людського капіталу.

Водночас **відбудова має розглядатися не як технічна реконструкція, а як рушій модернізаційного прориву**. Урядова політика має стимулювати інвестиції у високотехнологічні галузі, відновлення експортного потенціалу та трансформацію промислового профілю країни відповідно до вимог євроінтеграції та зеленого переходу. У цьому ключі пріоритетною є підтримка малого та середнього підприємництва як джерела інклюзивного зростання, нових робочих місць і простору для інноваційної активності.

Разом з тим, **трансформація України після війни повинна бути заснована на концепції соціальної якості як рамкового підходу до управління розвитком**. Цей підхід інтегрує економічні, соціальні та політичні виміри та акцентує на чотирьох ключових компонентах: соціальній згуртованості, соціальній інклюзії, соціальній безпеці та наданні можливостей. У практичному вимірі це означає орієнтацію не лише на макроекономічні індикатори, а й на створення умов для гідного, продуктивного та безпечного життя кожної людини.

**Політика соціальної якості передбачає нові формати взаємодії між державою, громадянським суспільством і бізнесом**, зокрема — розвиток партисипативного врядування на місцевому рівні, кооперативних економічних моделей, інклюзивних інфраструктурних проєктів і програм реінтеграції вразливих груп. Важливо, щоб відповідні індикатори були інтегровані у систему стратегічного та програмного планування — як на національному, так і на регіональному рівнях. Це дозволить забезпечити не лише прозорість і підзвітність відновлення, а й якісне перезавантаження суспільного договору на засадах гідності, солідарності та громадянської відповідальності.

Таким чином, **відбудова та розвиток України у післявоєнний період потребують комплексного стратегічного підходу**, що поєднує макроекономічну стабільність, модернізаційні імпульси та політику соціальної якості. Лише за умови синергії цих компонентів стане можливим формування стійкої, інклюзивної та людиноцентричної моделі розвитку, здатної не лише подолати наслідки війни, а й забезпечити якісне майбутнє України як європейської демократичної держави.

#### **Міжнародна підтримка та економічна стійкість**

**Наскільки важливими є міжнародне партнерство та допомога у зміцненні економічної стійкості України?**

Ця підтримка у тяжкий воєнний час відіграє колосальну роль, і її обсяг також є колосальним навіть за історичними мірками. За даними Кільського інституту світової економіки, за період лютого 2022 р. – квітня 2025 року сумарна (гуманітарна, фінансова та військова) допомога Україні з боку країн-учасниць та інституцій ЄС склала 202,1 млрд євро.

Поряд з підтримкою інших міжнародних партнерів це стало запорукою стійкості України у тяжкому збройному протистоянні агресору. Зокрема, збереження її макроекономічної та соціальної стійкості в умовах воєнного стану, про що засвідчує Міжнародний валютний фонд на основі щоквартального перегляду програми України у рамках Механізму розширеного фінансування (EFF).

Слід також зазначити, що у збереженні стійкості економіки та соціального сектору України особливу роль відіграє **Програма фінансової допомоги від ЄС «Ukraine Facility»** обсягом 50 млрд євро на період 2024–2027 роки, оскільки її фінансування чітко прив'язано до реалізації Україною ключових економічних та інституційних реформ, що відповідають євроінтеграційному курсу.

У цьому контексті особливої ваги набуває формування **інституційної спроможності держави до управління складними трансформаційними процесами**. Йдеться не лише про технічну реалізацію реформ, а про створення нової якості публічного управління, заснованої на прозорості, підзвітності та довірі. Важливим завданням є розвиток механізмів стратегічного планування, які дозволяють поєднати короткострокові антикризові заходи з довгостроковими цілями сталого розвитку. У цьому аспекті ключову роль відіграє інтеграція принципів соціальної якості в систему оцінки ефективності політики — як на національному, так і на місцевому рівнях.

Крім того, **соціальні інвестиції, підтримані міжнародними партнерами**, мають розглядатися не як допомога, а як інструмент формування людського потенціалу та соціальної згуртованості. Програми професійної реінтеграції, інклюзивної освіти, підтримки вразливих

груп та розвитку місцевих громад створюють підґрунтя для нової моделі соціального контракту. Важливо, щоб ці ініціативи були не фрагментарними, а інтегрованими у загальну стратегію відновлення, з чіткими індикаторами впливу та механізмами громадського моніторингу.

Таким чином, *післявоєнна відбудова України має спиратися на три взаємопов'язані опори*: модернізацію економіки, інституційне оновлення та політику соціальної якості. Лише за умови їхньої синергії стане можливим не лише подолання наслідків війни, а й формування стійкої, інклюзивної та людиноцентричної моделі розвитку, що відповідатиме як внутрішнім потребам суспільства, так і європейським інтеграційним орієнтирам.

***З Вашої точки зору, які конкретні кроки має зробити світова спільнота, щоб забезпечити ефективну підтримку відновлення України?***

Беручи до уваги відповідний досвід інших країн, що пережили лихоліття війни, така підтримка набуде конкретизації та деталізації лише з повоєнним затвердженням Плану відновлення України. Тобто тоді, коли завершиться війна і ми зафіксуємо «вихідні умови» – у людях, територіях, економічних потужностях і активах, – для відбудови. Але пріоритетні напрями підтримки світової спільноти зрозумілі вже зараз. Це інвестиційний, інноваційно-технологічний, а також реструктуризаційний – щодо державних боргових зобов'язань України.

**Конференція з питань відновлення України (Рим, 10–11 липня 2025 р.)**

***Майбутня Конференція з питань відновлення України в Римі має на меті мобілізацію підтримки для реконструкції країни.***

***На які результати Ви сподіваєтесь, зокрема, щодо фінансових зобов'язань, стратегій відновлення та міжнародної співпраці?***

Зауважу, що наш Уряд провів дуже серйозну підготовку до Конференції високого рівня з питань відновлення України (URC2025), яка проходитиме в Римі 10-11 липня 2025 р., та визначився щодо бажаних результатів цього заходу. Вони, на мою думку, є вираженими та гармонізованими з відповідними напрямками майбутнього Плану відновлення України після закінчення тривалого воєнного конфлікту. Це такі чотири напрями:

(1) ***Мобілізація приватного сектору для реконструкції та економічного зростання.*** Важливо, що URC2025 прагнучиме врахувати занепокоєння приватного сектору, зокрема щодо безпеки, фінансування і страхування, надмірного регулювання та ринку праці.

(2) ***Соціальне відновлення та людський капітал для майбутнього України.*** Тут акцент поставлено на мобілізації людського капіталу, зміцненні соціальної згуртованості та забезпеченні інклюзивності в українському суспільстві. Серед ключових викликів на цьому шляху – реінтеграція внутрішньо переміщених осіб, біженців і ветеранів у цивільне життя. Вирішальне значення матиме співпраця між зацікавленими сторонами, громадянським суспільством і українською діаспорою.

(3) ***Відновлення громад та регіонів,*** що відіграє першорядну роль для відбудови України з огляду на реформу децентралізації. Конференція акцентує роль місцевого самоврядування та обласних державних адміністрацій у відновленні, забезпеченні доступу до фінансування та розвитку спроможностей.

(4) ***Вступ до ЄС та пов'язані з ним реформи.*** Поглиблення європейської інтеграції та перспектива приєднання до єдиного ринку сприятимуть узгодженню політик і інституцій України з європейськими стандартами та сприятимуть повоєнній економічній відбудові та соціальному поступу України.

**Соціальна якість у післявоєнному відновленні**

***Як Україна може впровадити принципи якості соціального розвитку, такі як інклюзія, економічна безпека, соціальна згуртованість та викорінення бідності, у свою стратегію післявоєнного відновлення?***

Хочу акцентувати увагу на тому, що в умовах повномасштабного вторгнення Росії український ***соціальний простір зазнав суттєвої реструктуризації***, що зумовило формування нових структуро-утворюючих опор життєдіяльності: масштабної гуманітарної допомоги збіднілим верствам населення; зміни балансу довіри/недовіри до окремих суспільних інститутів; переоцінки цінностей і бажання почати «нове життя» з новою роботою. У сукупності саме вони

становлять нові засадничі форми життєдіяльності українського соціуму і мають розглядатися в Плані повоєнного відновлення України.

Застосування при цьому підходу соціальної якості дозволить збалансувати соціальні потреби, інституційну відповідальність і можливості самореалізації українських громадян. Як вбачається, у **повоєнному українському контексті така балансуєча рамка** дозволить:

- поєднати фізичну відбудову з людською суб'єктністю, тобто з орієнтацією на права, голос, потреби та перспективу особи;
- інтегрувати політику зайнятості з активною участю громадян у формуванні трудових рішень, політик регіонального розвитку й локальних стратегій;
- перетворити систему соціальної допомоги на систему розвитку, у якій підтримка виступає основою для посилення людської, економічної та громадянської спроможності.

Таким чином, підходи до соціальної якості можуть стати методологічною основою повоєнної трансформації України, що забезпечить глибшу, структурно зв'язану, гіднісно орієнтовану модель суспільного розвитку.

Водночас, дуже важливим для нашої країни є нормативно-політичний імпульс, який дає євроінтеграція як рамка вирівнювання стандартів. Очікуване відкриття переговорних кластерів між Україною та Європейським Союзом створює інституційну можливість формалізувати принципи SQ у документах оцінювання інтеграційного прогресу. З урахуванням того, що політики солідарності, участі, інклюзії та соціальної справедливості становлять серцевину європейської соціальної моделі, їхнє поєднання з українським досвідом може сформувати синергійну рамку — національно-європейську у змісті й засобах.

У цьому контексті важливо, щоб принципи соціальної якості були не лише декларативно зафіксовані в стратегічних документах, а й **інституційно вбудовані у механізми планування, реалізації та моніторингу політики відновлення**. Це передбачає розробку системи індикаторів соціальної якості, адаптованої до українських реалій, яка дозволить оцінювати не лише економічні результати, а й рівень соціальної згуртованості, доступу до послуг, участі громадян у прийнятті рішень та динаміку подолання бідності. Така система може стати основою для формування нової моделі оцінювання ефективності політики — як на національному, так і на регіональному рівнях.

Крім того, **реалізація принципів соціальної якості потребує розвитку горизонтальних партнерств** між державою, громадами, громадянським суспільством і бізнесом. Саме через такі партнерства можливо забезпечити сталість соціальних інвестицій, інклюзивність процесів відновлення та підвищення довіри до інституцій. У цьому аспекті особливої ваги набуває підтримка локальних ініціатив, які поєднують фізичну реконструкцію з розвитком людського потенціалу — наприклад, через створення центрів соціальної згуртованості, інклюзивних освітніх просторів, програм ментального здоров'я та соціального підприємництва.

Нарешті, **інтеграція соціальної якості у післявоєнну стратегію України має розглядатися як інструмент формування нової суспільної угоди**, в основі якої — гідність, солідарність, участь і відповідальність. Така угода дозволить не лише подолати наслідки війни, а й закласти підґрунтя для стійкого, інклюзивного та людиноцентричного розвитку, що відповідатиме як внутрішнім очікуванням українського суспільства, так і європейським ціннісним орієнтирам. У цьому сенсі соціальна якість постає не як абстрактна категорія, а як практичний дороговказ для побудови нової України.

### ***Чи існують моделі в інших країнах, які могли б надихнути Україну на цей підхід (підхід соціальної якості)?***

На сьогодні ми навряд чи знайдемо країну, яка цілком і повністю забезпечила свій суспільний розвиток на засадах соціальної якості. Особливо зважаючи на вплив таких чинників як «криза вартості життя», демографічні виклики, проблеми міграційної політики, поглиблення та розширення багатомірної нерівності, зокрема за рахунок нерівності цифрової та безпекової.

Але багатьом країнам у Європі вдалося впровадити підходи соціальної якості у ключових сферах свого соціо-економічного розвитку, що проявляється у таких вимірниках як високий середньо-душовий рівень добробуту, гідний рівень пенсійного забезпечення та соціальних виплат вразливим категоріям громадян, низький рівень безробіття, екологічно безпечне середовище проживання тощо. У цьому сенсі, серед постсоціалістичних держав (тобто, серед **держав зі схожими з Україною «особливостями шляху» (path dependence)**) орієнтиром можна вважати Чеську Республіку. Інкорпорування найбільш ефективних їхніх підходів на

основі SQ до українських стратегій і практик повоєнної розбудови національного соціального простору може бути досить корисним для України.

У контексті впровадження принципів соціальної якості в післявоєнне відновлення України, **цінним джерелом натхнення може слугувати італійський досвід**, який демонструє сталість соціальних інституцій навіть в умовах економічної турбулентності. Італія, попри структурні виклики, зуміла зберегти високий рівень доступу до базових соціальних послуг, зокрема в галузях охорони здоров'я, освіти та соціального забезпечення. Система національної охорони здоров'я (Servizio Sanitario Nazionale) забезпечує універсальний доступ до медичних послуг, а соціальні трансферти — включно з базовим доходом громадян (Reddito di cittadinanza) — спрямовані на зменшення бідності та підтримку соціальної інклюзії.

Особливої уваги заслуговує **модель децентралізованого соціального управління**, яка дозволяє регіонам Італії адаптувати соціальні політики до локальних потреб, зберігаючи при цьому загальнонаціональні стандарти. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності соціальних інвестицій, розвитку партнерств між муніципалітетами, громадськими організаціями та бізнесом. Для України, яка вже має досвід децентралізації, це може стати основою для формування **локальних систем соціальної якості**, орієнтованих на потреби громад і здатних забезпечити сталість соціального розвитку в умовах обмежених ресурсів. Крім того, Італія активно впроваджує **індикативні рамки оцінки соціального добробуту**, зокрема через систему BES (Benessere Equo e Sostenibile), яка поєднує економічні, соціальні та екологічні індикатори. Такий підхід дозволяє уряду формувати політику на основі багатовимірного аналізу якості життя, а не лише ВВП. Для України це відкриває можливість розробити власну систему моніторингу соціальної якості, що стане інструментом стратегічного управління відновленням і євроінтеграційними процесами.

#### **Другий Всесвітній саміт соціального розвитку (Доха, 4–6 листопада 2025 р.)**

##### ***Чого Ви очікуєте від Всесвітнього соціального саміту ООН у Катарі?***

Проведення під егідою ООН Всесвітнього соціального саміту в листопаді 2025 року чітко вказує на глобальний рівень актуалізації соціальних і соцієтальних проблем. Запропонований порядок денний цього Саміту ґрунтується на пріоритетності всеохоплюючої стратегії і практики людино-центричності для сучасних суспільств; на цілях побудувати більш стійкі, інклюзивні та сталі суспільства; на наданні нового імпульсу реалізації Порядку денного сталого розвитку на період до 2030 року.

Але важливо взяти до уваги і нагальні проблеми, розв'язання яких обговорюватиметься на полях Всесвітнього соціального саміту його учасниками. Я хотів би зупинитися лише на одному такому питанні, остільки воно має стратегічну вагу для майбутнього соцієтального розвитку та напряду стосуються процесів відбудови України у повоєнний період.

Це питання вказує на необхідність упровадження нових підходів соціальної політики, адекватних потребам і запитам сучасних суспільств. Зокрема, таких підходів, що потенційно зможуть найкращим чином відповідати повоєнному оновленню суспільного договору в країнах, що нині охоплені повномасштабними збройними конфліктами, – на зразок України.

І на моє наукове переконання, що одним із таких нових підходів може стати підхід SQ. Більше того, на основі результатів відповідних досліджень нашого Інституту, ми розглядаємо підхід соціальної якості як перспективу для післявоєнного відновлення та європейської інтеграції України, чітко розуміючи актуальність цього підходу та ризики, що можуть постати на шляху його імплементації. Саме цих питань стосувалося моє звернення (виступ) до учасників Міжнародної наукової конференції «З ООН до світової соціальної якості (Катар – 4-6 листопада 2025): Внесок Італії», що пройшла 01 липня 2025 в Римі, і була організована EURISPES та Відділенням суспільних наук Національної дослідницької спілки Італії.

##### ***Як Україна може зробити свій внесок у цей глобальний діалог щодо справедливого розвитку та отримати від нього користь?***

Україна сьогодні перебуває не лише у фазі післявоєнного відбудови, а в історичному моменті переосмислення моделі суспільного розвитку. Війна оголила структурні вразливості — але водночас актуалізувала цінності, які до того залишались у тіні: гідність, солідарність, участь, справедливість, спільна відповідальність. Саме ці поняття стоять у центрі підходів до соціальної якості.

Імплементация підходів SQ безумовно сприятиме повоєнному формуванню в Україні нового суспільного договору, де держава, громада й особа діють як партнери у виробництві майбутнього.

У цьому контексті Україна має шанс закласти основу для відновлення не лише як фізичної реконструкції, а як гуманістичного проекту, і таким чином зробити свій внесок у цей глобальний діалог щодо справедливого розвитку.

### **Прогнози на майбутнє: Україна та Європа**

***Які ключові прогнози надає Ваш Інститут щодо економіки України на найближчі роки?***

Як я вже зазначив раніше, темпи зростання економіки України продовжують сповільнюватися, що пов'язано насамперед із повномасштабною війною. За оцінками нашого Інституту, динаміка зростання ВВП України у 2025 році становитиме 1,9% (відповідно, 2,7% за прогнозом Уряду), тобто економіка продовжить сповільнюватись. Разом із тим, у повоєнний період, який за поточними припущеннями МВФ може початися з початку-середини 2026 року, прогнозується поступове відновлення української економіки у середньостроковій перспективі. За оцінками Інституту у 2026 році очікується зростання ВВП – на 3,1%, у 2027 році — на 4,0%, а у 2028 р. — на 4,1%. Оновлені прогнози враховують позитивний вплив на економіку від гарних врожаїв, зменшення дефіциту електроенергії та збільшення оборонних замовлень. Значну роль у підтримці відновлення країни продовжить відігравати міжнародна допомога.

Повертаючись до питання макроекономічного відновлення України, слід вказати, що одним із ключових факторів його гальмування є високий рівень безробіття, який наразі становить близько 17% за різними оцінками на основі методології МОП. Такий показник є прямим наслідком війни, а також перешкодою для стійкого економічного розвитку, оскільки безробіття має структурний характер, і чимало кваліфікованих працівників залишили країну, рятуючись від війни. Брак висококваліфікованих фахівців стає відчутною проблемою для ринку праці, на чому наголошують не лише вчені, а й чимало вітчизняних бізнес-асоціацій. Нещодавні дані Наукової платформи при Мінекономіки показують, що до 2030 року потреба України у робочій силі зростатиме на 10%, тоді як пропозиція лише на 7%. Це призведе до дефіциту кадрів, особливо в сільському господарстві та промисловості, де потреба перевищуватиме кількість претендентів на 30-40%. А тому особливо актуальності набуває завдання з орієнтації державної політики України на скорочення дисбалансів національного ринку праці.

***У ширшому масштабі, як Ви бачите майбутнє України та Європи?***

На моє переконання, лише ***спільне майбутнє України та Європи*** є запорукою їх стійкості та безпеки у сучасному турбулентному світі.

У ширшому масштабі майбутнє України та Європи дедалі більше постає як ***взаємозалежний, взаємопосилюючий процес***, у якому безпека, розвиток і цінності обох сторін формують єдину стратегічну рамку. Повномасштабна війна, розв'язана Росією, не лише змінила геополітичну конфігурацію континенту, а й актуалізувала потребу в переосмисленні самої сутності європейського проекту — як простору не лише економічної інтеграції, а й ***цивілізаційної солідарності***. У цьому сенсі Україна вже не є лише кандидатом на вступ до ЄС, а виступає як ***співтворець нової Європи***, що проходить випробування на стійкість, гідність і здатність до оновлення.

Майбутнє України в Європі має ґрунтуватися на ***інтеграції не лише інституцій, а й цінностей***, зокрема через впровадження політики соціальної якості як спільної методологічної основи. Це означає, що відбудова України має стати не лише фізичним процесом, а й ***моделлю соціального оновлення***, орієнтованою на інклюзію, згуртованість, економічну безпеку та гідність. У цьому контексті Україна може запропонувати Європі унікальний досвід — як цінності свободи, демократії та солідарності можуть бути реалізовані в умовах екзистенційної загрози, а не лише в мирному добробуті.

Таким чином, ***спільне майбутнє України та Європи*** — це не лише політична інтеграція, а й ***спільна відповідь на виклики XXI століття***: гібридні загрози, кліматичні зміни, демографічні трансформації, криза довіри до інституцій. Україна, пройшовши шлях глибокої трансформації, може стати каталізатором оновлення європейського проекту — не як периферія, а як його моральний і стратегічний центр. У цьому полягає не лише шанс для

України, а й *історичний шанс для Європи* — віднайти себе через солідарність із тими, хто бореться за свободу.

***Які джерела надії Ви бачите серед сучасних викликів?***

Такі джерела надії у бурхливому океані глобальних викликів вбачаються у збереженні людських цінностей свободи, взаємної підтримки, солідарності, мудрості, а також віри в те, що *майбутні покоління мають жити у більш безпечному і справедливому світі*.

У сучасному світі, позначеному війнами, кліматичними катастрофами, технологічними зрушеннями та кризою довіри до інституцій, джерела надії набувають особливої ваги як *моральні та екзистенційні орієнтири*. Одним із таких джерел є *незламна здатність людини до солідарності* — як у щоденній взаємодії, так і в глобальних проявах підтримки. Приклад України, яка отримала безпрецедентну міжнародну допомогу у відповідь на агресію, свідчить про те, що навіть у світі, де домінують інтереси, *цінності свободи, гідності та взаємної відповідальності залишаються живими*.

Іншим джерелом надії є *людський потенціал до відновлення та творення*, що проявляється у здатності мріяти, планувати й діяти навіть у найскладніших обставинах. Як показують дослідження, мрії та уява — це не втеча від реальності, а *психологічний ресурс*, що допомагає формувати бачення майбутнього, мобілізувати внутрішні сили та зберігати цілісність особистості. У цьому сенсі мрія про справедливе, безпечне й інклюзивне суспільство — це не утопія, а *стратегічна візія*, яка здатна об'єднувати людей і надихати на дії.

Нарешті, джерелом надії є *здатність суспільств до згуртованості та самоорганізації*.

Опитування свідчать, що українці черпають оптимізм у згуртованості нації, підтримці союзників і стійкості Збройних Сил. Це демонструє, що навіть у часи руйнування, *соціальний капітал, довіра та взаємна підтримка можуть стати фундаментом для відновлення*. У ширшому масштабі це означає, що надія — не абстрактне почуття, а *соціальна енергія*, яка здатна змінювати хід історії.